

Cikadavårtbitare (*Metrioptera roeseli*) funnen i Västerbottens skärgård

[Roesel's Bush-cricket *Metrioptera roeseli* Hagenbach 1922 (Orthoptera: Tettigoniidae) found in northeastern Sweden]

TOBIAS IVARSSON

Den 31 augusti 1997 var jag och Mirjam Ericson på fältbiologisk tur på Holmöarna åtta kilometer från fastlandet rakt öster om Umeå. Huvudsyftet med turen var att undersöka trollsländefaunan, samt att inventera guldgräshoppa (*Chrysochraon dispar*), som visat sig förekomma på många havssträndängar utanför Umeå. På hemvägen gjorde vi ett stopp på en strandäng vid Sörsundet på den nordligaste delen av Ängesön (RN X70810 Y17504). Till min stora förvåning fick vi höra ett surrande hopprätvingeläte jag inte kände igen. Snart sågs även insekten som frambringat ljudet, en cikadavårtbitare. Efter några försök lyckades vi fånga den, och den finns nu som beleggsexemplar på Umeå universitet Biologisk grundutbildning, zoologiska museet. Endast en hane hittades, och på grund av tidsbrist gjordes inga ansträngningar att hitta arten på närläggna ängar. Lokalen var en fuktig strandäng med 30-40 cm hög frodig vegetation av bl.a. blåsav. Kärrgräshoppa (*Mecostethus grossus*) förekom även på lokalen.

Cikadavårtbitaren är i Sverige tidigare funnen i ett bälte norr om Mälaren (Pettersson 1996), samt ett nyligt fynd från södra Skåne (Ahlén 1995). Arten verkar vara på spridning i Sverige och är troligen en sen invandrare då den saknas på många lämpliga lokaler (de Jong & Kindvall 1991, Pettersson 1996). I Finland är arten vanlig och förekommer längs kusten men även inne i landet nästan upp till Tornedalen (Albrecht 1979, de Jong & Kindvall 1991). Den finns därmed på andra sidan Kvarken i trakten av Vasa. Därför finner jag det troligt att arten spritt sig till Västerbotten över Kvarken. Det är inte längre än två och en halv mil mellan de yttersta öarna (Valsöarna) i Vasa skärgård och den yttersta ön (Holmögadd) utanför Umeås kust. Då cikadavårtbitaren är kortvingad som imago, kan den

knappast ta sig över Kvarken med vingarnas hjälp (det förekommer dock sällsynt långvingade former). Jag finner det betydligt troligare att spridningen skett i form av ägg. Växtmaterial med ägg kan transporteras med strömmar till den svenska kusten. Att vårtbitarägg kan transporteras med växter över hav omtalas bl.a. av Mars-hall & Haes (1988). Havsströmmarna i Bottenhavet och Bottenviken går norrut längs finska sidan och söderut vid svenska sidan. I varje bassäng bildas en cirkulation moturs. Kvarken påverkas av både Bottenvikens cirkulation som vid Kvarken går åt öster och Bottenhavets som går åt väster. Strömmarna är dock relativt svaga, och de ständigt skiftande vindarna driver fram tillfälliga strömmar, som kan vara kraftigare och gå i helt andra riktningar än medelvattenströmmen (Håkansson 1993).

Med tanke på strömförhållanden och att arten finns så långt norrut i Finland, är det troligt att arten även finns i Lule skärgård. Det är därmed inte helt uteslutet att arten spritt sig därifrån till Holmöarna. En intressant parallell kan göras till guldgräshoppan (*Chrysochraon dispar*), som troligtvis har haft liknande spridningsvägar och har påträffats både i Lule skärgård och på havssträndängar utanför Umeå (Ivarsson 1995).

Än så länge är bara en hane av cikadavårtbitaren funnen, så det är frågan om det bara är ett tillfälligt fynd eller om arten liksom guldgräshoppan finns i en livskraftig population på havssträndängar utanför Umeå.

Tack

Jag tackar Mirjam Ericson för sällskapet under en trevlig helg på Holmöarna, samt Anders Nilsson som lämnat värdefulla synpunkter på manuskriptet.

Litteratur

- Ahlén, I. 1995. En isolerad population av ängsvårtbitare (*Metrioptera roeseli*) på skånska sydkusten. Ent. Tidskr. 116: 187-188.
- Albrecht, A. 1979. Utbredning av rätvingar, kackerlackor och tvestjärter i Östra Fennoskandien (Orthoptera, Blattodea, Dermaptera). - Notulae Entomol. 59:53-64.
- de Jong, J. & Kindvall, O. 1991. Cikadavårtbitaren (*Metrioptera roeseli*) - nykomling eller hotad relik? - Fauna och Flora 86:214-221.
- Håkansson, L. 1993. Physical Geography of the Baltic. The Baltic Sea Environment. Session 1. Second printing, Uppsala, Sweden.
- Ivarsson, T. 1995. Guldgräshoppan funnen i Västerbotten. - Natur i Norr 14:16.
- Marshall, J.A. & Haes, E.C.M. 1988. Grasshoppers and allied insects of Great Britain and Ireland. Colchester (Harley Books).

- Pettersson, B. 1996. Nya fyndplatser för cikadavårtbitare (*Metrioptera roeseli*) norr om Mälaren. - Ent. Tidskr. 117: 121-122.

Summary

A male of Roesel's Bush-cricket (*Metrioptera roeseli*) was collected on the island of Ängesön in the northeastern part of Sweden. The habitat was a humid shore meadow. It is suggested that the species has colonized NE Sweden from Finland, perhaps by eggs carried with floating plant material.

Tobias Ivarsson, *Geografigränd 6A, 90732 Umeå.*

Nya landskapsfynd av tvestjärter 3

[New provincial records of earwigs (Dermaptera) from Sweden]

DIETMAR BORISCH

Under första veckan (40) i oktober 1997, företog jag en bilresa till min dotter i Mölndal. Där passade jag på att håva i stadsdelen Bosgården längs Bifrostgatan. Vägrenen var be vuxen med *Polygonum*. Där fick jag två hanar och två honor av busktvestjært, *Apterygida media*, (Hagenb.) - ny för Västergötland.

På andra sidan vägen (intill ligger ett naturvårdsområde) slaghåvade jag i träden och fick tre hanar samt tre honor av skogstvestjært, *Chelidurella acanthopygia* (Gené).

På hemresan den 5.10 håvade jag utanför "GYLLENE UTTERN" vid Vättern (Ög) och fick en hane av *C. acanthopygia*.

För *A. media* kan jag rapportera ytterligare två lokaler. I Östergötland: 4.10-97 utanför Gistad vid en rastplats under barken från en avbruten gren, tre hanar. I Uppland: 6.10-97 på Björkö, Edsviken vid Söderängen inomhus, en hona.

Det kan vara av intresse att nämna att busktvestjärten kan fångas levande inomhus så sent på året som på julafton. Min dotter, Ewa Borisch hittade en hona 24/12-97 i sitt rum i Lidingö, Ö.Gångsätra, och Birgitta Marttala tog en hona 21/12-97 i köket i Stockholm, Docentbacken. Beläggsexemplar finns i Naturhistoriska Riksmuseet (NRM).

Summary

New provincial record is given for *Apterygida media* (Hagenb.) from Västergötland, Mölndal. Further, some notes are made on interesting localities for *A. media* (Hagenb.) and *Chelidurella acanthopygia* (Gené).

D. Borisch, Department of Entomology, Swedish Mus. Nat. Hist., P.O. Box 50007, S-104 05 Stockholm, Sweden.